

Závěr

Cílem mé diplomové práce je právní analýza platné právní úpravy rodičovství ve své nejobecnější právní podobě rozšířené o instituty týkající se problematiky porodu s utajením totožnosti matky, babyboxu, surogačního mateřství, asistované reprodukce aj.

Ač jsem si vědoma značné šíře a hloubky jednotlivých témat, které jsem zařadila do obsahu své diplomové práce, soustředila jsem se zejména na právní podtext daných témat vycházející ze současné právní úpravy. Exkurz do právní historie, teorie a praxe potvrdil, že na rodičovství není v jednotlivých zemích nahlíženo stejně. Rozdílnost zahraničních právních přístupů neznamena pozitivní, ani negativní právní vyspělost daných států, naopak potvrzuje složitost a mnohotvárnost celé problematiky napříč celým fenoménem rodičovství spojeným s dalšími „příbuznými“ instituty.

Co se týká právního stavu v České republice - při psaní předložené diplomové práce se objevila řada zákonem neřešených situací a možností, o které by bylo dobré současnou právní úpravu doplnit. Vhodný okamžik vidím v připravované rekodifikaci OZ, který přináší nejen revoluční změny v systematice zákoníku, nové instituty a terminologii, ale především počítá se začleněním rodinného a částečně také obchodního a pracovního práva. Návrh připravované rekodifikace OZ je rozdělen do pěti částí, ze které část druhou tvoří rodinné právo - konkrétně §§ 594 - 915. Obecné pojetí rodinného práva zůstává nezměněno. Návrh připravované rekodifikace OZ v největší míře navazuje na právní úpravu platnou v současném ZOR, která je široce vžitá, a inspiruje se v ní. Pokud je navržena v rámci úpravy rodinného práva nějaká odchylka od současného stavu, jde především o změny formulační, jejichž účelem je usnadnit porozumění textu, a také výklad konkrétního právního pravidla. Konkrétně autoři neopouštějí při určování rodičovství, resp. mateřství zažité pravidlo - podle dnes platného § 50a ZOR, podle kterého je matkou dítěte žena, která dítě porodila. Ustáleným výkladem se dovozuje, že toto platí bez ohledu na to, jakého původu byl genetický materiál, z něž dítě vzešlo. S obsahem tohoto návrhu si dovoluji částečně nesouhlasit. Právě proto, že dnešní vývoj v lékařské vědě pokročil už na takovou úroveň, kdy je možné mít „pohlavní styk bez dětí“ a dnes dokonce i „dětí bez pohlavního styku“, nejsem spokojena s § 50a ZOR, který nebere ohled, a to ani v

návrhu připravované rekodifikace OZ, na biologický pohled na mateřství, posléze otcovství. Bohužel, je prokázanou skutečností, že schopnost dvou heterosexuálních osob přirozenou cestou počít svého vlastního potomka, se stále snižuje, proto bych dala prostor pro moderní lékařskou vědu a poskytla pomoc těmto párům, aby měli možnost mít svého biologického potomka. Nemám v úmyslu rozebírat klady a zápory osvojení, jen se zmíním, že je to jedna z variant náhradního rodičovství. Po právní stránce je osvojení poměrně složité a zdlouhavé, proto možní budoucí rodiče tuto formu po dvou či třech letech čekání na „vlastní“ dítě vzdávají, protože jejich úsilí nevede k vytouženému cíli, tj. k „vlastnímu“ dítěti.

Návrh připravované rekodifikace OZ týkající se právní problematiky otcovství systém domněnek otcovství zachovává. Reaguje ovšem na pokroky v oblasti asistované reprodukce, takže navíc obsahuje ustanovení o otcovství dítěte, které se narodilo z umělého oplodnění. Za otce se v takovém případě bude považovat muž, který dal k umělému oplodnění své partnerky souhlas. V případě, že se takto narodí dítě ženě, která je provdána, určí se otcovství již na základě toho, že se dítě narodilo v manželství, takže za otce se bude považovat manžel matky.

Co se týká právní úpravy popírání otcovství, rovněž návrh připravované rekodifikace OZ navazuje na současnou úpravu. To znamená, že manžel matky, jakož i muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením, mají možnost ve lhůtě šesti měsíců své otcovství popřít¹. Stejné právo má matka dítěte. Ve výjimečných případech může dojít k popření otcovství též na návrh nejvyššího státního zástupce i poté, co již rodičům uběhly jejich lhůty pro popření otcovství.

Podle právní úpravy týkající se rodičovské zodpovědnosti podle návrhu připravované rekodifikace OZ mají rodiče a děti vůči sobě navzájem práva a povinnosti, kterých se nemohou vzdát. Účelem povinností a práv rodičů k dítěti je zajištění hmotného i morálního prospěchu dítěte. Návrh připravované rekodifikace OZ přebírá platný právní stav a navazuje na něj. Zároveň však přináší některá formulační zpřesnění, některé otázky podrobněji rozvádí a doplňuje některá nová ustanovení, která v současném ZOR chybí. Novinkou jsou ustanovení o osobním styku rodiče s dítětem. Osobní styk rodiče s dítětem je chápán jako právo, ale i povinnost rodiče. Výkon osobního styku nelze svěřit jiné osobě. Oba rodiče jsou

¹ contra nálezu Ústavního soudu - viz níže

povinni se zdržet všeho, co by narušovalo vztah dítěte k rodičům či ztěžovalo jeho výchovu. Dále jsou rodiče povinni si vzájemně sdělit vše, co se týká dítěte a jeho zájmů. Taktéž mají povinnost a právo pečovat o jmění dítěte, především je jako řádní hospodáři spravovat. Peněžní prostředky, o kterých lze předpokládat, že nebudou zapotřebí ke krytí výdajů souvisejících s majetkem dítěte, musí bezpečně uložit.

Pohled do historie, současnosti a budoucnosti právní úpravy rodinného práva nám napovídá, že nás jako demokratický středoevropský stát čeká ještě nemalé úsilí k dosažení dostatečného právního podkladu našeho soukromého práva. Jedním z mnoha a mnoha „počinů“ je nálezn² Ústavního soudu (rozhodnutý dne 8. 7. 2010, publikovaný dne 14. 7. 2010), o kterém v plénu ve složení předseda soudu Pavel Rychetský a soudci František Duchoň, Vlasta Formánková, Vojen Güttler, Pavel Holländer, Ivana Janů, Vladimír Kůrka, Dagmar Lastovecká, Jiří Mucha, Jiří Nykodým, Miloslav Výborný, Eliška Wagnerová a Michaela Židlická rozhodli³ na návrh Zdeňka Slavíka⁴, zastoupeného Mgr. Janem Valihrachem, advokátem se sídlem Jihlava, Žižkova 13, a II. senátu Ústavního soudu o zrušení § 57 odst. 1 ZOR za účasti Poslanecké sněmovny a Senátu jako účastníků řízení, tak, že se § 57 odst. 1 ZOR ruší dnem 31. prosince 2011 ve slovech „do šesti měsíců“⁵. V odůvodnění se plénum Ústavního soudu ztotožnilo s odůvodněním výše zmíněného stěžovatele, který spatřoval porušení svého základního práva na ochranu rodinného a soukromého života ve smyslu čl. 10 odst. 2 LZPSV a čl. 8 odst. 2 Úmluvy a v aplikaci § 57 odst. 1 ZOR ve spojení s ustanovením § 62 ZOR, na základě které došlo k porušení jeho základního práva domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 2 LZPSV a rovněž čl. 6 a 13 Úmluvy. Stěžovatel navíc upozornil i na dotčení svého základního práva vlastnit majetek⁶.

Ústavní soud ve svém odůvodnění dále uvedl, že stanovení určité lhůty pro podání návrhu na popření otcovství není samo o sobě protiústavní; vymezení této lhůty a podmínek jejího běhu však musí vyváženým způsobem respektovat všechna dotčená práva a chráněné zájmy. Je možné uvažovat o tom, že po určitou dobu by měl právní otec, jehož otcovství bylo založeno zákonnou domněnkou, mít možnost podat návrh na popření otcovství bez ohledu na další okolnosti. V takovém případě je

² viz www.nalus.usoud.cz

³ viz www3.halonoviny.cz/articles/view/204889

⁴ viz www.ceskenoviny.cz/domov/zpravy/pulrocní-lhuta-pro-popreni-otcovstvi-poskozuje-otce-rozhodl-us

⁵ viz www.rozhlas.cz/zpravy/spolecnost/_zprava/zakonodarci-museji-nove-upravit-lhutu-pro-popreni-otcovstvi

⁶ viz čl. 11 LZPSV

však lhůtu 6 měsíců třeba považovat za nepřiměřeně krátkou, stejně jako určení počátku jejího běhu ke dni, kdy se manžel matky o narození dítěte dozvěděl⁷. Například ve Slovenské republice byla původní 6 měsíční popěrná lhůta nahrazena lhůtou tříletou⁸. Ani po uplynutí takto konstruované popěrné lhůty však nelze možnost popírat otcovství dítěte osobám, které na tom mohou mít důvodný zájem, spočívající zejména v ochraně jejich základních práv. V té souvislosti není bez zajímavosti, že poprvé se tento právní prostředek objevil v právním řádu platném na území dnešní České republiky v rámci tzv. rasového zákonodárství⁹.

Na závěr diplomové práce jsem chtěla učinit poznámku, že jsem si při zpracovávání nekladla za reálný cíl vše vyřešit, objasnit či navrhnout každé „chybějící“ řešení právní úpravy, ani ji výrazně zredukovat a zjednodušit. Mým záměrem bylo nastínění historického vývoje, současného kontextu právního stavu a právní pohled do budoucí právní úpravy soukromého práva.

⁷ viz § 57 odst. 1 ZOR

⁸ [viz www.novinky.cz/domaci/205882-sestimesicni-lhuta-pro-popreni-otcovstvi-je-moc-kratka-rozhodl-us.html](http://www.novinky.cz/domaci/205882-sestimesicni-lhuta-pro-popreni-otcovstvi-je-moc-kratka-rozhodl-us.html)

⁹ viz § 2 odst. 3 vládního nařízení č. 180/1941 Sb., kterým se vydávají některé předpisy o sporech o rodový nebo pokrevní původ